

“Referentiepersonen relaties, integriteit en seksualiteit” (referentiepersoon RIS) binnen ieder WZC.

Omschrijving van het doel van deze vorming in enkele regels

We streven naar een **cultuur** binnen het WZC waarin **relaties, intimiteit/integriteit en seksualiteit/seksuele gezondheid van de bewoner** in al haar mogelijke facetten **bespreekbaar** zijn.

Om als organisatie te groeien naar een dergelijke cultuur is het nodig om een **visie en beleid** betreffende deze thematiek uit te werken, te implementeren, continu te evalueren, daar waar nodig bij te sturen en te borgen. Dit kan enkel slagen wanneer binnen de organisatie één of meerdere personen aangesteld worden om deze functie ook daadwerkelijk te vervullen. We noemen deze personen de **referentiepersonen relaties, intimiteit/integriteit en seksualiteit/seksuele gezondheid, (Referentiepersoon RIS)**.

Wie zijn de partners in dit project?

- **Aditi vzw**

Aditi vzw is een organisatie waar personen met een beperking, kwetsbare ouderen en het netwerk (familie, professionelen,...) terecht kunnen met alle vragen over seksualiteit bij mensen met een beperking en kwetsbare ouderen. Aditi vzw is actief over heel Vlaanderen. Naast professionele ondersteuning van zorgvoorzieningen (opleiding, vorming, teamondersteuning) begeleiden zij ook individuele personen met een beperking en ouderen in hun zoektocht naar antwoorden op alle mogelijke vragen betreffende seksualiteit, seksuele gezondheid en seksuele rechten.

Vormingsmedewerkers: **Miek Scheepers, Nelle Frederix en Ellen Vandenbroeck**

- **Expertisecentrum Dementie (ECD) Paradox**

Expertisecentrum Dementie Paradox is een door de Vlaamse overheid erkende partnerorganisatie die streeft naar het behouden en/of verbeteren van de kwaliteit van leven van personen met dementie en hun omgeving. Zij doen dit door verschillende aspecten van dementie op de maatschappelijke agenda te plaatsen en door het samenbrengen en uitbouwen van expertise in samenwerking met andere actoren in het werkveld. Informatie, sensibilisering, vormingswerk, project- en trajectwerking en netwerking vormen hierbij onze kernactiviteiten.

Vormingsmedewerker: **Christian Verelst**

- **Odisee Hogeschool**

De Odisee hogeschool (lid van de associatie KU Leuven) telt meer dan 10.000 studenten en 1.150 medewerkers en heeft campussen in Brussel, Gent, Aalst en Sint-Niklaas. Naast professionele bacheloropleidingen biedt Odisee ook praktijkgericht onderzoek aan en maatschappelijke dienstverlening in vijf domeinen: Bedrijfskunde, Sociaal-agogisch werk, Onderwijs, Technologie, en Gezondheidszorg. In gezondheidszorg is het onderzoek voornamelijk toegespitst op ouderenzorg en sinds kort ook op (digitale) zorginnovatie.

Vormingsmedewerker : **Els Messelis**

- **RainbowAmbassadors**

De RainbowAmbassadors vormen een landelijk netwerk van (ervaringsdeskundige) vrijwilligers die een LGBT+ beleid in de seniorenzorg en mantelzorg willen bevorderen. Door LGBT+ senioren een gezicht en stem te geven willen ze dat iedereen zich thuis voelt, met alle aspecten van hun identiteit, in de ouderenzorg maar ook in (zorg)organisaties, seniorenraden, ziekenfondsen, thuiszorg, enz. Daarom hebben ze een uitgebreid aanbod om mensen te informeren, te inspireren of op te leiden. Zoals fototentoonstellingen, films, informatiesessies, themagerichte wandelingen, spelmethodieken, begeleiden van praatgroepen, opleidingen voor zorgprofessionals tot advies op maat.

Vormingsmedewerkers: **Maggy Doumen en Patrick Gaens**

- **Sensoa**

Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid. Sensoa is partner van het werkveld in het bespreekbaar maken van seksuele gezondheid en welbevinden, en de preventie van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Sensoa ondersteunt professionals via informatie, deskundigheidsbevordering, materiaal en advies in het uitwerken van een beleid op elk niveau.

Vormingsmedewerker: **Karen De Wilde**

Onze visie vertrekt vanuit ...

Verbinding zoeken in relaties, intimiteit, integriteit en seksualiteit zijn een fundamenteel onderdeel in het leven van ieder mens. Invulling en betekenis geven aan en het leiden van een relationeel en seksueel leven is een basisrecht voor ieder mens, ongeacht leeftijd. Deze rechten betreffende seksuele en reproductieve gezondheid van de mens liggen vast in internationale mensenrechtenverdragen. Vaak komen ouderen op een bepaald moment van hun leven in zorgafhankelijke relaties en -contexten zoals een WZC terecht. De omgangscultuur binnen het WZC of hoe zorgverleners omgaan met zorgvragers wordt bepaald door een samengaan van diverse factoren zoals de 'geschiedenis' van het huis, het beleid, deskundigheid van de medewerkers, beeldvorming over zorg ontvangen en zorg aanbieden, ...

In onze zorg voor ouderen streven we naar een **cultuur** binnen het WZC waarin **relaties, intimiteit en seksualiteit van de bewoner** in al haar mogelijke dimensies **bespreekbaar** zijn. Om als organisatie te groeien naar een dergelijke cultuur is het nodig om een **visie en beleid** betreffende relaties, intimiteit en seksualiteit uit te werken, te implementeren, continu te evalueren, bij te sturen en te borgen.

Motivatie

Nood aan contact, verbondenheid en intimiteit, seksualiteit, het is des mensen. Ouderen die hun eigen lichamelijke, intimiteit en seksualiteit positief beleven en zelf keuzes kunnen maken, voelen zich immers ook beter. Langzaam zien we binnen woonzorgcentra ook een veranderende generatie ouderen hun intrede doen. Mondigere ouderen, ouderen die hun noden en behoeften durven kenbaar maken. Zo ook op vlak van intimiteit en, een stapje verder gaand, op vlak van het kunnen beleven van seksualiteit. Dit roept voor zorgverleners vaak vele vragen op. Hoe ga je om met vragen en noden van individuen en (nieuw samengestelde) koppels, waar liggen de grenzen in de zorgverlening, wat communiceren we naar familie rekening houdend met de privacy van bewoners, kan seksuele dienstverlening toegelaten worden, wat te doen bij een situatie van seksueel grensoverschrijdend gedrag, ...

Organisaties en experts zoals Aditi vzw, ECD Paradox, Sensoa, gerontoloog Els Messelis, de Rainbowambassadors, ... voelen deze verschuiving in hun dagelijkse praktijk. Meer en meer krijgen zij vragen vanuit professionals in de ouderenzorg. Het aanvoelen is dat erg veel van deze professionals de handvatten missen om met dit thema aan de slag te gaan. Een aanvoelen dat tevens ook vanuit wetenschappelijk onderzoek wordt bevestigd. Het thema komt veel te weinig of zelfs helemaal niet aan bod in de opleidingen van zorgprofessionals. De algemene beeldvorming blijft bestaan dat ouderen geen seksualiteit meer beleven en het maatschappelijke taboe zorgt ervoor dat professionals hun handelingsverlegenheid moeilijk opzij kunnen zetten.

Op 9 mei 2014 werd het besluit van de Vlaamse Regering betreffende beleid inzake preventie en omgaan met seksueel grensoverschrijdend gedrag in gezondheids- en woonzorgvoorzieningen goedgekeurd. Dit besluit focust te eenzijdig op het negatieve aspect van seksualiteitsbeleving en bevordert te weinig het verhogen van de bespreekbaarheid of aandacht voor de waarde van intimiteit en seksualiteit als kwalitatief onderdeel van ieder leven.

Daarnaast zien we dat woonzorgcentra met een geïmplementeerd beleid betreffende relaties, intimiteit en seksualiteit erg schaars zijn. Nochtans is dergelijk beleid absoluut noodzakelijk. Het bevordert de aandacht voor de seksuele gezondheid van iedere bewoner waardoor kwaliteit van leven zeker stijgt en waardoor preventief situaties van mogelijks seksueel grensoverschrijdend gedrag verminderen of kunnen worden voorkomen. Het is een win-win situatie voor zowel de bewoner, maar zeker ook voor zorgverleners en beleidsmeden binnen het WZC.

Meer en meer staan daarom ook woonzorgcentra voor de uitdaging om van hun huis een warme en veilige thuis te maken met ruimte voor ieders individuele beleving, met aandacht voor inspraak, privacy, diversiteit, informatie en grenzen. Een helder beleid en visie binnen iedere organisatie, met duidelijke afspraken en procedures, dringt zich dus meer dan ooit op. Dit zal uiteindelijk ook leiden tot een meer professionele houding bij medewerkers in het omgaan met relaties, intimiteit en seksualiteit van de bewoners. Om dit te verwezenlijken zijn een open houding, kritische reflectie, attitudeverandering en opbouw van kennis absoluut noodzakelijk. Niet iedere medewerker in het woonzorgcentrum dient over deze kennis te beschikken, maar zou ten allen tijde binnen de organisatie moeten kunnen doorverwijzen naar iemand die wel de nodige ervaring en achtergrond heeft. Een **referentiepersoon RIS** die een voortrekkersrol neemt in het uitwerken van een visie en beleid binnen de organisatie en die op vragen van bewoners, partners, (zorg)personeel en indien nodig familie, de nodige antwoorden kan bieden is dus meer dan ooit een noodzaak.

Bewoners die zich erkend voelen in hun zijn en zich optimaal kunnen thuis voelen in het WZC, medewerkers die zich bekwaam en gesteund voelen in hun taak als zorgverleners, een beleid dat erkenning krijgt omwille van een cultuur binnen het WZC dat respectvolle en warme zorg uitdraagt,

zijn alleszins geen onbeduidende doelstellingen, doch de beste ‘reclame’ die er over ‘het huis’ kunnen rondgaan voor zowel nieuwe bewoners als nieuwe medewerkers.

We zetten nog even de winstfactoren op een rijtje

Voor de bewoner van het WZC

- Aandacht voor seksualiteit bevordert seksuele gezondheid. Veilige en open communicatie over seksualiteit en seksuele rechten geven erkenning, de bewoner voelt zich beter
- Een positieve seksuele gezondheid bevordert de levenskwaliteit van bewoner
- Situaties van seksueel grensoverschrijdend gedrag verminderen of kunnen voorkomen worden
- De bewoner wordt er (fysiek en psychisch) beter van
- Taboedoorbrekend werken bevordert de seksuele gezondheid

Voor de familie van de bewoner

- Een tevreden en gelukkige bewoner betekent gelukkige familie/netwerk
- Een beleid relaties, intimiteit/integriteit en seksualiteit houdt ook rekening met bekommernissen van familie. Ruimte krijgen om als familie bezorgdheden te kunnen uiten, geeft erkenning en bevordert de samenwerking tussen professionals en het familiaal netwerk

Voor professionals binnen het WZC

- Professionals beschikken over meer kennis en vaardigheden over seksualiteit, intimiteit en relaties bij ouderen en groeien in hun (professionele) attitude.
- Professionals hebben meer aandacht voor seksuele gezondheid, hierdoor neemt de bespreekbaarheid van seksuele gezondheid toe
- Seksuele rechten van ouderen worden gerespecteerd
- Er is meer aandacht voor diversiteit in zijn en beleving (hetero, homo, bi, transgender,...)
- Situaties van seksueel grensoverschrijdend gedrag kunnen vlugger herkend en vermeden worden
- Er is minder medicatiegebruik
- Professionals worden erkend in hun kennis, kunde en zijn. Als professioneel wordt je er beter van.

Voor het beleid van het WZC

- Grotere algemene tevredenheid bij bewoners, professionals en familie
- Minder incidenten van seksueel grensoverschrijdend gedrag
- De organisatie kan zich beter in de ‘markt’ zetten omwille van haar beleid
- Good practices kunnen leiden tot beleidsaanbevelingen naar overheid
- Tevreden bewoners en professionals verhogen het geluksgevoel van een directie

Criteria om deel te nemen aan de opleiding referentiepersoon RIS

Je hebt een **voortrekkersrol** en bent **enthousiast en begaan met de visie** zoals hierboven beschreven. Om de rol van referentiepersoon te kunnen opnemen, interesseert het thema relaties, intimiteit en seksualiteit bij ouderen je uitermate. Je voelt een passie voor het onderwerp.

Verder dienen referentiepersonen RIS te beschikken:

- over **goede luistervaardigheden**,
- over een **discrete houding**
- kunnen ze **open en helder communiceren** en feedback geven
- kunnen ze **projectmatig werken**

Vanuit het management van het woonzorgcentrum dienen ze de **benodigde tijd en het mandaat** te krijgen om hun rol als referentiepersoon kwalitatief te kunnen opnemen.

Rol van de referentiepersonen RIS

1. De referentiepersonen RIS maken zich kenbaar binnen de setting waarin men tewerkgesteld is en dit zowel naar de bewoners, partner, de professionelen als naar familie toe.
2. De referentiepersonen RIS hebben een voortrekkersrol in het WZC. Dit wil zeggen dat ze hun collega's inspireren en motiveren om samen te streven naar een veilig en fijn leefklimaat, naar een cultuur waarin relaties, intimiteit en seksualiteit zonder taboe bespreekbaar zijn.
3. De referentiepersonen RIS zijn aanspreekpersoon voor collega's, bewoners, partner en familie. Ze luisteren naar vragen en bezorgdheden betreffende relaties, intimiteit en seksualiteit van bewoners. Ze geven advies, brengen de juiste mensen rond de gesprekstafel en denken samen met collega's na over hoe best te reageren in gevoelige situaties. Ze zijn in eerste instantie een klankbord, geen expert. Zij weten dan ook door te verwijzen naar de juiste externe organisaties en/of experts indien noodzakelijk.
4. De referentiepersonen RIS heeft als opdracht om het concrete beleid betreffende relaties, intimiteit en seksualiteit voor de organisatie in daadwerkelijke interventies om te zetten. Ze waken over de implementatie van dit beleid en bekijken jaarlijks of alles volgens plan loopt en de beleidsinstrumenten nog up-to-date zijn. Ze suggereren aanpassingen aan het management indien nodig. De referentiepersonen kunnen hiervoor beroep doen op een werkgroep die mee instaat voor de uitwerking van het concrete beleid.
Deze werkgroep kan bestaan uit professionelen uit de verschillende teams (zorgkundigen, verpleegkundigen, sociale dienst, paramedische, logistiek,...), bewoners en mensen uit het netwerk van de bewoner (partner, familie, vrijwilligers,...). Zij vormen onder coördinatie van de referentiepersonen RIS de groep die meedenkt en mee bepaalde deelaspecten in het beleid helpt implementeren binnen de organisatie.
5. De referentiepersonen RIS adviseren de directie over gepaste interventies en vormingsnoden van het personeel, familie en bewoners in verband het relationele en seksuele leven van ouderen en gaan op zoek naar een gepast vormingsaanbod.
6. De referentiepersonen RIS sensibiliseren tot het deelnemen aan een opleiding over relationele en seksuele leven van de oudere en het volgen van intervisie en supervisie over het thema.

7. De referentiepersonen RIS scherpen hun kennis aan over wetenschappelijk onderzoek, evoluties, ontwikkelingen en wetgeving op het vlak van het relationele en seksuele leven van ouderen. Elk jaar volgt de referentiepersoon RIS één tot twee vervolgopleidingen of neemt deel aan intervisiemomenten.

Inhoud van de opleiding

Dag 1

Voormiddag: *Met zijn allen in het 'seksbad'*

Lesgever: Ellen Vandenbroeck (freelancer Aditi vzw)

In deze module staan we stil bij een aantal begrippen die een noodzakelijke basis vormen voor deze 4 daagse opleiding. Zo verduidelijken we het begrip 'seksualiteit', 'seksuele gezondheid', 'quality of life',

Daarna zoemen we dieper in op de seksuele rechten van mensen en doen we de oefening hoe we deze rechten kunnen vertalen naar ouderen binnen het WZC.

Tevens zal ook het juridische kader van seksuele dienstverlening en sekswerk toegelicht worden.

Namiddag: *Seksloos, liefdeloos en onaangeraakt?*

Lesgever: Els Messelis

Deze module bevat twee onderdelen waarbij Els Messelis ons tijdens het eerste deel meeneemt in de beeldvorming t.a.v. ouderen en seksualiteit. Hoe sterk beïnvloeden stereotypen over ouderen en seksualiteit onze dagelijkse omgang, welke invloed kan dit hebben op het groepsgebeuren, komen deze ideeën wel overeen met wat onderzoek aantoonst?...

En vooral hoe kunnen we binnen het WZC komen tot een juiste beeldvorming over ouderen.

In het 2de deel zullen we verder stilstaan bij de plaats van seksualiteit in het leven van mensen in een WZC. Wat is hierbij de rol en verantwoordelijkheid van (zorg)professionals. Met andere woorden hoe kunnen we seksualiteit bespreekbaar maken en de kwaliteit van omgaan met ouderen vergroten.

Dag 2

Voormiddag: *Het leven zoals het is*

Lesgever: Nelle Frederix (Aditi vzw)

Tijdens deze module gaan we eerst vanuit een biologische invalshoek kijken naar seksualiteit en seksuele ontwikkeling bij ouderen. Hoe verandert het lichaam bij het ouder worden? Welke invloed heeft dit op het seksuele leven? Wat is de rol van medicatie?, ...

Daarna zal ook het psychologische luik aangesneden worden en staan we vooral stil bij de beleving van relaties, intimiteit en seksualiteit bij mensen op oudere leeftijd.

Namiddag: *'Het ABC over LGBT+ Senioren*

Lesgevers: Patrick Gaens en Maggy Doumen (RainbowAmbassadors)

In dit onderdeel zullen deelnemers aan de hand van getuigenissen kunnen kennismaken met het leven en ervaringen van LGBT+ ouderen. Wat weten we over hen? Hoe zit het met onze beeldvorming en onze emoties rond dit thema? En welke plaats heeft de LGBT+ binnen het WZC?

Dag 3

Voormiddag: 'Als Amor de draad kwijtraakt'

Lesgever: Christian Verelst (ExpertiseCentrum Dementie Paradox)

Ook ouderen met dementie zijn seksuele wezens. Maar wat doet dementie met het seksuele leven van een persoon? En wat kan de impact hiervan zijn op de partner, familie of professionele hulpverlener? Wat met grensoverschrijdend gedrag en hoe schatten we het begrip toestemming in?, ...

In deze module staan we bij al deze vragen stil en worden handvatten aangereikt om de bespreekbaarheid van seksualiteit bij mensen met dementie te bevorderen.

Namiddag : 'Checkpoint sexy Charlie'

Lesgever: Karen De Wilde (Sensoa)

Het Vlaggensysteem is een methodiek om seksueel (ongewenst) gedrag te kaderen en te beoordelen. Aan de hand van situatieschetsen leren we hoe we gedrag kunnen inschatten en hoe we seksueel (grensoverschrijdend) gedrag kunnen bespreekbaar maken met de bewoner of het team. Deze methodiek geeft ons tevens de mogelijkheid om pijnpunten binnen het beleid bloot te leggen en aan te pakken.

Dag 4

Voormiddag: 'De koe bij de horens vatten'

Lesgever: Miek Scheepers (Aditi vzw)

Een beleid inzake relaties, intimiteit en seksualiteit is een must binnen iedere WZC.

Maar hoe begin je hier nu aan? Wie moet hierbij betrokken worden? Wat moet er allemaal omvat zijn in dit beleid? ...

Tijdens deze module reiken we handvatten aan hoe je zicht krijgt op de sterktes en zwaktes van je organisatie, vanuit welke denkkaders een beleid kan worden opgebouwd, welke procedures noodzakelijk en welke wenselijk zijn. Met andere woorden hoe bouwen we een beleid inzake seksuele gezondheid uit binnen onze organisatie.

Namiddag: 'Eerst blabla, dan boemboem'

Lesgevers: Miek Scheepers (Aditi vzw)

Bespreekbaar maken van seksualiteit betekent "professioneel praten over". Dat dit geen eenvoudige materie is wanneer het om taboeonderwerpen gaat, toont de praktijk maar al te vaak aan.

Daarom gaan we in deze sessie met elkaar op een veilige manier verschillende gesprekmethodieken bespreken en oefenen.

Tevens staan we stil bij de sociale kaart en alle mogelijke doorverwijzers.

Kostprijs om deel te nemen aan deze 4-daagse

Kostprijs voor deze opleiding van vier volledige dagen (inclusief broodjeslunch)

- € 650 per persoon (indien 1 inschrijving vanuit het wzc)
- € 600 per persoon (indien 2 inschrijvingen vanuit het wzc)

Data en locaties 2023

Deze vierdaagse opleiding zal in 2023 vier maal worden georganiseerd in vier verschillende provincies:

Sessie 1 – Oost Vlaanderen

wzc De Toekomst (Aalst)

- dinsdag 28 februari 2023
- dinsdag 7 maart 2023
- dinsdag 14 maart 2023
- dinsdag 21 maart 2023

Sessie 2 - Antwerpen

Sensoa – Zaal Venus

- dinsdag 7 maart 2023
- dinsdag 14 maart 2023
- dinsdag 21 maart 2023
- dinsdag 28 maart 2023

Sessie 3 – Limburg

wzc Gaerveld (Hasselt)

- dinsdag 7 november 2023
- dinsdag 14 november 2023
- dinsdag 21 november 2023
- dinsdag 28 november 2023

Sessie 4 – Vlaams Brabant

wzc Hestia (Wemmel)

- dinsdag 14 november 2023
- dinsdag 21 november 2023
- dinsdag 28 november 2023
- dinsdag 5 december 2023

Contactpersoon bij vragen of inschrijven bij:

Steven De Weirdt

steven.deweirdt@aditivzw.be

0488/ 870 677